Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 37, Sayı 1, Bahar: 115 - 122, 2026
Copyright © 2026 anatolia
Bütün hakları saklıdır
ISSN: (Çevrimiçi: 2822 - 4647 - Baskı: 1300 - 4220)
https://doi.org/10.17123/atad.1755622

ARAŞTIRMA MAKALESİ / *RESEARCH ARTICLE*

Türk Kültüründe Konukseverlik ve Konaklama Mekânları: Kavramsal Çerçeve ve Kaynaklar

Hospitality and Accommodation Spaces in Turkish Culture: Conceptual Framework and Sources

(Sorumlu Yazar) Lokman TAY*

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dumlupınar Bulvarı 07058 Kampus Konyaaltı- Antalya.
ORCID: 0000-0003-4799-7357
E-posta: lokmantay@gmail.com

MAKALE BİLGİLERİ

Makale işlem bilgileri:
Gönderilme tarihi: *1 Ağustos 2025*
Birinci düzeltme: *31 Ağustos 2025*
Kabul: *11 Ekim 2025*

Anahtar sözcükler: *Türk Kültürü, Konuk-Misafir, Konukseverlik-Misafirperverlik, Konaklama Mekânı-Misafirhane.*

ÖZ

Tarih boyunca her toplum kendine has özellikleri ile tanınmış ve onunla anılmıştır. Köklü bir geçmişe sahip olan Türkler, tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren; askeri ve siyasi başarılarının yanı sıra "konukseverlik" anlayışlarıyla da öne çıkmışlardır. Bu çalışmanın odağını Türk kültürünün temel değerlerinden biri olan konukseverlik anlayışı ve bunun mimarideki yansıması olan konaklama mekânları oluşturmaktadır.

Derin bir tarihsel birikime sahip olan Türk kültürü, aynı zamanda geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bununla birlikte çalışma konusunu oluşturan konaklama mekânlarının sayıca fazla olması, kaynaklara dayalı bir incelemeyi gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, çalışma konukseverlik olgusu ile ilgili en gerçekçi bilgileri barındıran seyahatnameler başta olmak üzere, diğer tarihsel kaynaklara ve bu kaynaklardan hareketle üretilmiş olan günümüz bilimsel yayınlarına dayanmaktadır. Konunun genişliği göz önüne alındığında, farklı disiplinlerce üretilmiş zengin bir külliyatın varlığından söz etmek mümkündür. Ancak mevcut literatürün konukseverlik ile konaklama mekânlarını bütüncül bir yaklaşımla ele alınmadığı dikkat çekmektedir. Bu yazı dizisi, konuyu bütün olarak ele alarak; Türk kültürü araştırmalarına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

ARTICLE INFO

Article history:
Submitted: *1 August 2025*
Resubmitted: *31 August 2025*
Accepted: *11 October 2025*

Key words: *urkish Culture, Guest, Hospitality, Guest-Friendliness, Accommodation Spaces, Guesthouse.*

ABSTRACT

Throughout history, societies have been recognized and identified by their unique cultural characteristics. The Turks, who possess a deep-rooted and rich historical background, have drawn attention not only with their military and political achievements but also with their strong sense of hospitality. This study focuses on one of the fundamental values of Turkish culture: the notion of hospitality and its architectural manifestation in the form of accommodation spaces.

Spreading across a vast geography, Turkish communities developed diverse social and architectural practices in every region they inhabited. However, the large number of accommodation facilities that form the topic of this study makes it necessary to conduct the study based on available contemporary sources. In this context, to understand this rich historical and cultural background, travelogues, which are among the most realistic sources on the subject, provide valuable insights. Accordingly, this study is based on primary sources such as travel accounts, historical documents, archaeological findings, and contemporary scholarly publications derived from these materials.

Although a significant body of literature exists on the subject, it is observed that the relationship between hospitality culture and accommodation spaces is rarely addressed from an integrated perspective. This series of writings aims to fill this gap by offering a comprehensive approach, thereby contributing to the broader field of Turkish cultural studies.

Makalenin kaynak gösterme şekli:

Tay, L. (2025). Türk Kültüründe Konukseverlik ve Konaklama Mekânları: Kavramsal Çerçeve ve Kaynaklar, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 37 (1): 115 - 122. *https://doi.org/10.17123/atad.1755622*

GİRİŞ

İnsanlar, tarih boyunca resmî ve dinî görevlerinin yanı sıra eğitim görmek, savaşlara katılmak, ticaret yapmak ya da yeni yerler keşfetmek, yeni insanlar ve kültürler tanımak için yolculuklar yapmışlardır. Tarihin erken çağlarından itibaren gerçekleştirilen bu yolculuklar, günümüzdeki ulaşım araçlarının olmadığı dönemlerde, tahmin edilebileceği üzere, çok büyük tehlikeler ve zorluklar barındırmaktaydı. Günümüz şartların-

da çok kısa bir zaman diliminde alınan mesafeler, geçmişte aylar hatta yıllar süren yolculuklar sonunda aşılabiliyordu. Bu uzun ve zorlu seyahatler sırasında gezginler, çok farklı toplumların egemenlik sahalarından geçmek zorunda kalıyorlardı. Yolculuk boyunca yaşadıklarını kaleme alan kimi gezginlerin günümüze ulaşan notlarından anlaşıldığı üzere, yolcular bazı ülkelerde ciddi sıkıntılar yaşarken; bazı ülkelerde güven içinde seyahatlerini sürdürebilmişlerdir. Bu tür kayıtlar yalnızca söz konusu toplumların yolculara bakış açısını değil, aynı zamanda dönemin güvenlik ortamını ve misafirlik anlayışını da göstermektedir.

Bu bağlamda, tarih boyunca her milletin belirli özellikleri ön plana çıkmış ve bu özellikleri ile tanınmışlardır. İslam öncesi dönemden günümüze kadar binlerce yıllık tarihsel birikime sahip olan Türkler; Orta Asya'dan Anadolu'ya, Ortadoğu'dan Balkanlara kadar uzanan çok geniş bir coğrafyaya yayılmışlardır. Bulundukları bu coğrafyalarda da diğer özelliklerinin yanı sıra konukseverlikleri ile de tanınmışlar ve dünyaya "Türk misafirperverliği" diye bir kavramı armağan etmişlerdir.

Araştırma konusunu, Türk milletinin konuğa verdiği değerin en somut göstergelerinden biri olan konukseverlik anlayışı ile yolcuların güvenli bir şekilde konaklamaları için inşa edilmiş olan konaklama mekânları oluşturmaktadır. Konunun geniş kapsamlı olmasının yanında konaklama mekânlarının sayıca fazla olması, araştırmanın kaynaklar üzerinden yürütülmesini zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda çalışma; konukseverlik olgusu ile ilgili en gerçekçi bilgileri barındıran seyahatnameler başta olmak üzere, diğer tarihsel kaynaklara ve bu kaynaklardan hareketle üretilmiş olan günümüz bilimsel yayınlarına dayanmaktadır.

Bu denli kapsamlı bir konu hakkında eğitim, tarih, coğrafya, halk edebiyatı, halk bilimi, sanat tarihi, sosyoloji ve mimarlık tarihi gibi farklı disiplinler tarafından üretilmiş geniş bir külliyatın varlığından söz etmek mümkündür. Ancak yukarıda çerçevesi çizilmeye çalışılan konuyu bütüncül olarak ele alan kapsamlı bir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Mevcut yayınların büyük çoğunluğu, konunun tamamını ele almaktan ziyade; belirli dönemleri, eserleri veya yapı gruplarını kapsayacak niteliktedir. Bu nedenle, konuya daha kapsamlı bir bakış açısı ile yaklaşarak; Türk kültürü araştırmaları adına önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülen bu çalışma dizisinin hazırlanmasına karar verilmiştir. Çalışma tamamlandığında, hem Türk kültürünün en önemli unsurlarından biri olan konukseverlik anlayışı hem de bu anlayışın somutlaştığı konaklama mekânları ilk defa bir bütün olarak bilimsel bir araştırma kapsamında ele alınmış olacaktır.

Görsel 1: 19. Yüzyılda Anadolu Yolcu Arabası

Kaynak: https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/FOTOGRAF/90567---0155.jpg Erişim Tarihi: 25.09.2025

Görsel 2: 19. Yüzyılda Anadolu'da Yolculuk

Kaynak: https://www.siverekhaber.com/tarihi-yolculuk-siverek-p1-aid,11846.html#galeri Erişim Tarihi: 25.09.2025

Bu çalışma, yukarıda ifade edilen çeşitli disiplinler tarafından, farklı yöntemlerle hazırlanmış çok sayıda kaynaktan yararlanılarak oluşturulmuştur. İlk aşamada ana kaynaklar taranmış, ardından bu kaynaklardan yararlanılarak kaleme alınmış olan kitap, makale ve tez gibi güncel bilimsel yayınlardan istifade edilmiştir.

Ayrıca konunun genişliği göz önüne alındığında; çalışmanın tek bir bilimsel makalede bütün yönleri ile ele alınmasının mümkün olmadığı açıktır. Bu sebeple araştırmanın makale dizisi şeklinde yayımlanması uygun görülmüştür. Dizinin ilk bölümünde konunun kavramsal çerçevesi çizilerek temel kaynaklar tanıtılmış; takip eden makalelerde ise önce Türk kültüründe konukseverlik anlayışı, ardından da bu anlayışın mimariye yansıması olan konaklama mekânları sistematik olarak sunulmaya çalışılacaktır.

Çalışma, "Giriş", "Konu ile İlgili Kaynaklar", "Terimler" ve "Sonuç" olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, konunun tanımı, amacı, önemi ve sınırları belirtilmiş; ayrıca kullanılan yöntem hakkında bilgi verilmiştir. "Konu ile İlgili Kaynaklar" başlığı altında, çalışmada yararlanılan kaynakların başlıcaları kısaca tanıtılmıştır. Çalışma kaynaklar üzerinden yürütüldüğü için çok sayıda yayın taranmıştır. Ancak okuyucuya fikir vermesi açısından bunlardan sadece en önemlilerine değinilmiştir. Söz konusu yayınlar "ana kaynaklar" ve "ikincil kaynaklar" olmak üzere iki başlık halinde ele alınmıştır. "Terimler" bölümünde konunun daha iyi anlaşılması için temel kaynaklar ışığında; konuk, konukseverlik, konak ve konaklama mekânları gibi kavramlar açıklanmıştır. "Sonuç" bölümünde ise elde edilen bulgular doğrultusunda konunun sınırları netleştirilerek çalışmada yararlanılan kaynaklarla ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

KONU İLE İLGİLİ KAYNAKLAR

Çalışmada yararlanılan kaynaklar, Türk konukseverliği ve konaklama mekânlarına dair doğrudan bilgiler içeren döneminde yazılmış "ana kaynaklar" ile bu kaynaklardan yararlanılarak üretilmiş olan günümüz bilimsel yayınlarını ifade eden "ikincil kaynaklardan" oluşmaktadır.

Ana Kaynaklar

Ana kaynaklar olarak adlandırılan eserler, geçmiş uygarlıklar tarafından yazılmış ve ait oldukları döneme dair doğrudan bilgiler barındıran orijinal metinlerdir. Literatürde bu tür kaynaklar; dönem kaynakları, birinci elden kaynaklar ve otantik kaynaklar gibi farklı isimlerle de anılmaktadır. Kronikler, kitabeler, salnameler, vakfiyeler, seyahatnameler, anı defterleri, sözlükler, destanlar ve halk hikâyeleri bu grup içerisinde değerlendirilebilir.

Çalışmada yararlanılan ana kaynakların başında yazılı Türk edebiyatının en erken tarihli eserlerinden; *Kutadgu Bilig, Divanü Lûgat-it-Türk ve Dede Korkut Hikâyeleri* gelmektedir.

Yusuf Hâs Hâcib'in M.1069-70 yıllarında kaleme aldığı Kutadgu Bilig (Yusuf Hâs Hâcib 2024), "mesut olma bilgisi" anlamına gelmektedir. Karahanlı hakanı Tavgaç Uluğ Buğra Han'a sunulan eserde, konukseverlik ile ilgili önemli bilgiler bulunmaktadır (Yusuf Hâs Hâcib 2024: 17).

Kaşgarlı Mahmud tarafından M.1072-73 yıllarında kaleme alınan Divanü Lûgat-it-Türk (Kaşgarlı Mahmut 1985), Türkçe'nin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu ortaya koymak amacıyla hazırlanmış ilk Türkçe sözlüktür. Eserde, Türk kültürünün çeşitli unsurlarının yanı sıra konukseverlik konusuna ilişkin de son derece önemli bilgilere yer verilmiştir.

Türk kültür tarihinin bir diğer önemli hazinesi olan Dede Korkut Hikâyeleri de Türk konukseverliği ve konaklama mekânlarına ilişkin çok önemli bilgiler içermektedir (Teyek 2017). Oğuz boylarının günlük hayatına ve kültürüne dair hikayelerden oluşan eserde, beylerin düzenledikleri şenlikler, ziyafetler ve misafir kabulü hakkında kapsamlı bilgiler yer almaktadır.

Konukseverlik olgusuna dair en tarafsız ve doğrudan bilgileri barındıran seyahatnameler, ana kaynakların başında gelmektedir. Farklı dönemlerde Türk ülkelerini ziyaret eden seyyahların gezi notlarından, Türk konukseverliği açık bir biçimde okunabilmektedir. Türk yurtlarına seya-

hat eden çok sayıda gezginin tecrübeleri neticesinde literatüre "Türk misafirperverliği" olarak yerleşen bir kavram ortaya çıkmıştır. Elbette misafirperverliği sadece Türklere özgü bir özellik olarak kabul etmek yanlış bir tutum olur. Ancak seyyahların notlarından her milletin yolculara aynı hoşgörüyü göstermediği de anlaşılmaktadır. Ayrıca farklı zamanlarda ve birbirinden habersiz şekilde Türk topluluklarına konuk olan seyyahların ağız birliği etmişçesine Türk konukseverliğinden söz etmeleri, konukseverliğin Türk milletinin ortak ve süreklilik gösteren bir özelliği olduğunu ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan söz konusu gezginlerin birinci ağızdan verdiği bilgiler, yalnızca konukseverlik anlayışının değil, aynı zamanda konaklama mekânlarının varlıklarının tespiti açısından da son derece önemlidir. Seyyahların gerek yol güzergâhlarında gerekse uğradıkları yerleşim yerlerinde konakladıkları yapılar ve buradaki insanların yaklaşımları hakkında verdikleri bilgiler çalışmanın iskeletini oluşturmaktadır. Çalışmada, seyahatnameler dışında Türkler hakkında bilgi veren diğer tarihi kaynaklara da başvurulmuştur.

Çalışmanın omurgasını oluşturan seyahatnamelerin başında İbn Fadlan Seyahatnamesi gelmektedir. Türk ülkelerini ziyaret eden erken dönem gezginlerinden İbn Fadlan, M.921-922 yıllarında Abbasi halifesi Muktedir tarafından Etil (Volga) Bulgarlarına gönderilen elçilik heyetinde yer almıştır. Bu seyahat sırasındaki gözlemlerine dayanan seyahatnamesinde Türk kültürünün diğer unsurlarının yanında konukseverlik anlayışı ve konaklama mekânlarına ilişkin aktardıkları dikkat çekici niteliktedir (İbn Fadlan 2018).

Orta Çağ'ın (13. yüzyıl) önemli gezginlerinden ve Türkler hakkında bilgi veren isimlerinden bir diğeri Marco Polo (D.1254/Ö.1324)'dur. Avrupa'dan başlayarak ve Çin'e kadar süren yolculuğu sırasında gördüklerini ve yaşadıklarını anlattığı seyahatnamesi hem dönem için hem de bu çalışma için önemlidir (Marco Polo 2019).

14. yüzyılın en önemli gezginlerinden biri şüphesiz Fas'lı Ebû Abdullah Muhammed İbn Battûta Tancî (D.1304/Ö.1368)'dir. Seyyahın 28 yıl süren gezileri sırasında tuttuğu notlar, literatüre *İbn Battûta Seyahatnânesi* (İbn Battûta 2013) olarak geçmiştir. Fas'ın Tanca kentinden başlayan gezisi, çok geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Anadolu'nun neredeyse tamamını kapsayan gezileri, Deşt-i Kıpçak ve Orta Asya'yı da içermektedir. Bu sebeple 14. yüzyıl Türk kültürü için ana kaynak olma özelliğine sahiptir. İbni Battûta, konakladıkları mekânları ve Türk konukseverliğini çok canlı bir üslupla aktarmıştır.

Türk konukseverliği hakkında kıymetli bilgiler veren Ortaçağın önemli isimlerinden biri de Memluklu Devleti'nde yaklaşık bir asır boyunca sır kâtipliği[1] görevini sürdüren bir ailenin üyesi olan, kadı, fakih, edebiyatçı ve sır kâtibi El Ömeri (D. 1300 / Ö. 1349)'dir. El Ömeri'nin 27 ciltlik eserinin üçüncü cildi *"Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım"* (El-Ömeri 2019) başlığını taşımaktadır. Yazar bu çalışmada Türkler ve yaşadıkları coğrafyalar hakkında önemli bilgiler vermektedir. Aktardığı bilgilerin bir kısmı kendi gözlemlerine dayanmakla birlikte; bir kısmı da güvenilir kaynaklardan duyduklarından oluşmaktadır. Yazar, başkasından aldığı bilgileri kullanırken son derece titiz davranmış ve en az üç farklı kişinin aynı bilgiyi vermesi durumunda bu bilgiyi kullandığını belirtmiştir.

İspanya Kralı III. Henry'nin Timur'a gönderdiği elçisi Ruy Gonzâlez de Clavijo'nun 15. yüzyıl başlarında İspanya'dan başlayıp Semerkant'a kadar süren yolculuğu boyunca gördüklerini ve yaşadıklarını anlattığı seyahatnamesi, dönem için en önemli kaynakların başında gelmektedir. Özellikle Timur dönemindeki konukseverlik anlayışının görülmesi bakımından da büyük değer taşımaktadır (Ruy Gonzâlez de Clavijo 2016).

Yukarıda kısaca tanıtılmaya çalışılan eserlerin dışında, Türk konukseverliği hakkında bilgi veren çok daha fazla seyahatname bulunmaktadır. Özellikle 19. yüzyılda oryantalizm akımının etkisiyle Doğu'ya ve Türk ülkelerine ilginin artması, Avrupalı çok sayıda gezginin bu toprakları ziyaret etmesine zemin hazırlamıştır (Çoşkun 2019: 215-247). Günümüze daha yakın bir dönemi kapsadığı için bu zaman dilimine ilişkin çok

[1] İ Sır kâtibi: Hükümdarların gizli yazışmalarını yapan kimseler.

sayıda seyahatname bulunmaktadır (Raczynski 2019; Burnaby 2021; O'donovan 2021). Ancak burada tamamının tanıtılması çalışmanın sınırlarını aşacağı için söz konusu seyahatnamelere değinilmemiştir. Çalışmanın sonraki aşamalarında söz konusu eserler de taranarak ilgili yerlerde kullanılacaktır.

İkincil Kaynaklar

İkincil kaynaklar; ana kaynakları esas alarak konuyu kavramsal ve mekânsal boyutlarıyla ele alan, kitap, makale, bildiri ve tezleri ifade etmektedir. Bu gruptaki eserlerin başında Bahaeddin Ögel'in hazırlamış olduğu Türk Kültür Tarihine Giriş (Ögel 2000) adlı çalışması gelmektedir. Dokuz ciltten oluşan eserde Türk kültürünün birçok unsuru hakkında olduğu gibi konukseverlik ve konaklama mekânları ile ilgili de dikkate değer bilgiler yer almaktadır. Eser, Türk kültürü üzerine çalışma yapacak her araştırmacının başvuracağı temel kaynak olma özelliği taşımaktadır.

Gürsoy Şahin'in *"İngiliz Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumu ve Türk İmajı"* (Şahin 2017) adlı çalışması Türk konukseverliği hakkında ayrıntılı bilgiler içermektedir.

Gülcan Memiş'in"Avrupalı *Seyyahların İzlenimleriyle 19. Yüzyılda Batı Türkistan'da "Türk Misafirperverliği"* (Memiş 2023: 64-83) başlıklı makalesi, birçok seyahatnamenin taranmasıyla oluşturulmasının yanında doğrudan Türk misafirperverliğini konu alması bakımından da ayrı bir öneme sahiptir.

Altunay'ın "Temel Bir Değer Olarak Dede Korkut'ta Misafirperverlik ve İzzeti İkram" (2016: 359-371) adlı çalışması Dede Korkut Hikayeleri'nde geçen konukseverlik ve şölenler esas alınarak hazırlanmış olması bakımından önemlidir. Türk kültür tarihinin en önemli kaynaklarından biri olan bu eserde geçen birçok unsurun yanında özel olarak konukseverliğin seçilmiş olması, söz konusu çalışmanın bu araştırma açısından değerini artırmaktadır.

Gökşen ve Toprak'ın "Yabancı Seyyahlara Göre Türklerde Misafirperverlik" (2024: 589-604) adlı çalışmaları farklı coğrafi bölgelerde ve çeşitli dini inançlara sahip olan Türk topluluklarını ziyaret eden yabancı seyyahların notlarını referans alması bakımından kıymetlidir.

Benzer şekilde Kocaer'in "Dîvânu Lugâti't-Türk'te Misafir Anlayışı ve Misafirperverlik" (Kocaer 2024: 69-78) başlığını taşıyan makalesi, bu çalışmanın ana kaynaklarından biri olan Dîvânu Lugâti't-Türk referans alınarak hazırlanmış önemli eserdir.

Demirci ve Bürkütbayeva'nın "Kazak Misafirperverliği: Ülüş, Misafir Ağırlama ve Tabak Kültürü" (Demirci ve Bürkütbayeva 2020: 198-209) isimli çalışmaları, konukseverliğin sadece Türkiye Türkleri için önemli olmadığını; diğer Türk topluluklarında da benzer geleneklerin yaşatıldığını ortaya koyması bakımından oldukça önemli bir yayındır.

Gurkaya'nın "Ahlaki Mesnevilerde Misafirlik Kavramı" (Durkaya 2022: 369-382) adlı makalesinde klasik Türk edebiyatının önemli türlerinden biri olan mesnevi seçilerek; divan şairlerinin misafirlik olgusunu nasıl ele aldıklarını incelenmiştir. Klasik Türk edebiyatında misafirlik kavramının ele alınması bakımından farklı bir bakış açısı sunan makale çalışmaya katkı sunmuştur.

Erol Akcan'ın yüksek lisans tezi olarak hazırladığı *"Türk Kültüründe Konukseverlik (Osmanlı Devleti'ne Kadar)"* (Akcan 2014) başlıklı çalışma, konuyu sistematik bir şekilde ele alan önemli bir kaynaktır.

Büşra Karadağ'ın *"Sünnette Misafir ve Misafir Ağırlama"* (Karadağ 2008) başlıklı yüksek lisans tezi, İslam inancında misafirlik anlayışını ele alan önemli bir çalışmadır. Yazı dizisinin sonraki aşamalarında ele alınacağı üzere, Türk konukseverliğinin Türk kültürü ile iki önemli kaynağından birini oluşturan İslam inancında konukseverliğin nasıl olduğunu ele alması bakımından önemli bir çalışmadır.

Türk konukseverliği ve konaklama mekânlarıyla ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar burada anılan örneklerle sınırlı değildir. Konuya dair çok sayıda çalışma olmakla birlikte burada hepsini tanıtmak mümkün değildir. Ancak çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yeri geldikçe söz konusu kaynaklara atıfta bulunulacaktır.

TERİMLER

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle konuk, konukseverlik, konak ve konaklama mekânı gibi kavramların açıklanması gerekmektedir. Konuk kelimesi sözlüklerde: *"Bir yere veya birinin evine kısa bir süre kalmak için gelen kimse"*[2], *"Bir eve, bir yere geçici olarak kalmak üzere gelen kimse"*[3] şeklinde tanımlanmaktadır.

Türkçedeki "konuk" kelimesinin Arapça karşılığı "misafir", Farsça karşılığı ise "mihman"dır. Bu çalışmanın başlığında ve metnin genelinde Türkçe kavramlar tercih edilmeye çalışılmıştır. Ancak kelimenin Arapçası olan "misafir" kelimesi dilimize öylesine yerleşmiş ki atasözleri ve deyimlerimizde "*Misafir 10 kısmetle gelir, birini yer dokuzunu bırakır; misafirlik üç gündür; Tanrı misafiri; misafir kısmeti ile gelir*[4]" vb. gibi "konuk" yerine daha çok "misafir" sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir. Hatta günümüzde "konuk" kelimesinin yerine çoğunlukla "misafir" kullanılmaktadır. Aynı şekilde "konukseverlik" yerine de "misafirperverlik" tercih edilmektedir. Dilimize böylesine yerleşmesinden dolayı çalışmada konuk ve konukseverlik ile birlikte misafir ve misafirperverlik kelimeleri de kullanılmıştır. Kelimenin Farsça karşılığı olan "mihman" ise Türkçe'de çok fazla yer bulamamıştır. Bununla birlikte mihman kelimesinden türetilmiş olan, "Değerli misafirleri, resmî konukları ağırlamak, gezdirmek ve onlara kılavuzluk etmek gibi işlerle görevli olan; misafir kabul eden, konuk ağırlayan kimse[5]" anlamına gelen "mihmandar" sözcüğü daha yaygın şekilde kullanılmaktadır.

Konukseverlik, herhangi bir görev veya zorunluluk olmadan, tanıdık tanımadık herkesi kendi imkânları ölçüsünde ağırlamaktan mutluluk duyan, konuklarına iyi davranan ve onları iyi ağırlayan anlamına gelmektedir. Dolayısıyla gönüllülük esasına dayanmakta ve herhangi bir karşılık alınmadan yapılmaktadır. Bu yönüyle özellikle halkın kendi imkânları ölçüsünde yolculara göstermiş olduğu konukseverlik ön plana çıkmaktadır. Ancak bunun bir devlet politikası şeklinde toplumun tamamına yansıması olan uygulamalara ve konaklama mekânlarına da çalışmada yer verilecektir.

Konak kelimesi Türkçede konmak fiilinden türemiştir. Anlayış ve söyleniş yerleri, çok geniş olup birçok farklı anlamı bulunmaktadır. Hem sürekli olarak konmak, bir yeri yurt edinmek hem de bir gece için bir yerde kalmak konmak sözü ile karşılanır. 11. yüzyıl Türkleri hem yurt edinilen hem de bir gece için durulan yere, "konuş" adını veriyordu (Ögel 2000: 381-383). Bu çalışma için asıl bu kullanımı önemlidir. 14. yüzyılda Orta Avrupa'da yaşayan Kuman Türkleri de "geceleme yeri" için "konaklık" diyordu. Derleme sözlüğüne göre, Anadolu köylerinde "konak yeri" karşılığı olarak, "eğlek, konarga, konulga, konum, uğrak", gibi her biri birbirinden anlamlı sözler söylenmektedir (Ögel 2000: 381-383).

Konaklama mekânı, yolcuların yağmur, kar, fırtına, soğuk ve sıcak gibi doğa olaylarından korunmasının yanında yabani hayvan ve insan saldırılarına karşı güven içerisinde barınmalarına ve dinlenmelerine imkân sağlayan korunaklı yapılar olarak tanımlanabilir. Bahse konu yapılar yol güzergahlarında veya yerleşim yerlerinde olabilmektedir. Her halükârda insanların güvenli bir şekilde konaklamasını ve ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan yapılara konaklama mekânı denilmektedir. Bu yapılar geçici ve kalıcı yapılar şeklinde olabileceği gibi inşa malzemesi ve tekni-

Görsel 3: Kırsalda Bir Beyin Konaklaması Sahnesi (And 2004: 317)

[2] https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 26.01.2021

[3] http://lugatim.com/s/KONUK Erişim tarihi: 08.05.2021.

[4] https://sozluk.gov.tr/ Erişim tairhi:21.09.2025

[5] http://lugatim.com/s/M%C4%B0HMANDAR Erişim Tarihi: 13.05.2021.

Görsel 4: 1892 Yılında Antalya'da Bir Köy Odasında Konaklayan Ernest Krickl ve Ekibi (Krickl, 2005: 269)

ği, yapı boyutları ve bulunduğu bölgeye göre inşaları çok büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Yazı dizisinin sonraki makalelerinde söz konusu yapılar öncelikle tarihsel sıraya göre daha sonra da işlevine göre, konuk çadırı, köy odası, ribat, kervansaray, han, imaret, tarikat yapıları ve diğerleri gibi belirli bir mantık çerçevesinde sistematik olarak tanıtılmaya çalışılacaktır.

SONUÇ

Sonuç olarak, Türk kültüründe konukseverlik ve konaklama mekânlarının ele alınacağı bu makale dizisinin ilkinde konunun genel bir çerçevesi çizilerek kavramsal boyut ele alınmış ve yararlanılan kaynakların başlıcaları tanıtılmıştır. Çalışmada kullanılan kaynaklar, seyahatnameler başta olmak üzere dönem kaynakları ve bu kaynaklar referans alınarak üretilmiş olan güncel bilimsel yayınlardan oluşmaktadır. Ana kaynakları teşkil eden seyahatnameler incelendiğinde, Türk toplumunun konuklarını büyük bir özenle ağırladığı ve konukseverliğin ortak bir kültürel kimlik unsuru olduğu anlaşılmaktadır. Seyyahların ortak gözlemi, Türk misafirperverliğinin farklı dönem ve coğrafyalarda süreklilik gösterdiği yönündedir. Diğer taraftan incelenen seyahatname ve kaynaklar ışığında, Türk kültüründe konukseverliğin kökenlerinin İslam öncesi döneme kadar uzandığı ancak İslamiyet'in kabulüyle birlikte bu anlayışın daha kurumsal bir nitelik kazandığı sonucuna varılmaktadır. Bunda yerleşik hayata geçmenin bir sonucu olarak mimarideki köklü değişimin de etkili olduğu düşünülebilir. Çalışmanın sonraki aşamalarında anılan kaynaklar ışığında Türk konukseverliği ile bu anlayışın somut yansımaları olan konaklama mekânları birlikte değerlendirilerek; Türk kültürü çalışmalarına özgün bir katkı sunmak hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

Akcan, E., (2014). Türk Kültüründe Konukseverlik (Osmanlı Devleti'ne Kadar), *(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).* İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

Altunbay, M. (2016). "Temel Bir Değer Olarak Dede Korkut'ta Misafirperverlik ve İzzeti İkram", *Akademik Bakış Dergisi*, 56: 359-371.

And, M. (2004). *Osmanlı Tasvir Sanatları: 1 Minyatür*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Burnaby, F. (2021). *At Sırtında Anadolu, (Çeviren: Fatma Taşkent)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Clavijo, R. G. (2016). *Timur Devrinde Kadis'ten Semerkand'a Seyahat*, (Çeviren: Ömer Rıza Doğrul). İstanbul: Köprü Kitapları.

Çoşkun, Z. (2019). "Oryantalizm, Edward Said ve Sanat Tarihinde Değişimler", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2): 215-247.

Demirci, H. ve Bürkütbayeva, Ş. (2020). "Kazak Misafirperverliği: Ülüş, Misafir Ağırlama ve Tabak Kültürü", *Millî Folklor*, 16(126): 198-209.

Durkaya, H., (2022). "Ahlaki Mesnevilerde Misafirlik Kavramı", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 28: 369-382.

Ebû Abdullah Muhammed İbn Battûta Tancî, (2013). *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, (Çeviri: A. Sait Aykut). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Gökşen, C. ve Topalak, H.İ. (2024). "Yabancı Seyyahlara Göre Türklerde Misafirperverlik", *Mavi Atlas*, 12(2): 589-604.

Karadağ, B. (2008). Sünnette Misafirlik ve Misafir Ağırlama, *(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).* İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı.

Kaşgarlı Mahmut (1985). *Divanü Lûgat-it-Türk, (Çeviren: Besim Atalay).* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Krickl, E. (2005). *1892 Lykia Günlüğü*, (Yayına Hazırlayan: Nezih Başgelen). İstanbul: Suna ve İnan Kıraç Vakfı İle Arkeoloji ve Sanat Yayınları Ortak Yayını,.

Kocaer, S. (2024). "Dîvânu Lugâti't-Türk'te Misafir Anlayışı ve Misafirperverlik", *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E- Dergisi*, 11: 69-78.

Memiş, G. (2023). "Avrupalı Seyyahların İzlenimleriyle 19. Yüzyılda Batı Türkistan'da "Türk Misafirperverliği", *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8(1): 64-83.

O'donovan, E. (2021). *Merv Vahası Merv Tekkeleri Arasında Seyahat ve Maceralar* 2. Cilt, (Çeviren: Resul Şahsi). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ögel, B. (2000). *Türk Kültür Tarihine Giriş.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Polo, M. (2019). *Seyahatname Dünyanın Tasviri.* İstanbul: Alfa Klasik.

Raczynski, E. (2021). *Türkiye Seyahati Günlüğü,* (Çeviren: Sabire Arık). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Şahin, G. (2017). *İngiliz Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumu ve Türk İmajı.* İstanbul: Gökkubbe Yayınları.

Şeşen, R. (2018). *İbn Fadlan Seyahatnamesi ve Ekleri.* İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Şihabeddin b.Fazlullah El-Ömeri (2019). *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım,* (Çeviri: Ahsen Batur). İstanbul: Selenge Yayınları.

Teyek, S. (2017). *Dede Korkut Hikâyeleri.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları

Yusuf Hâs Hâcib (2024). *Kutadgu Bilig,* (Çeviren: Yaşar Çağbayır). İstanbul: Ötüken Yayınları.

https://sozluk.gov.tr/, Erişim Tarihi: 26.01.2021

http://lugatim.com/s/KONUK, Erişim tarihi: 08.05.2021.

http://lugatim.com/s/M%C4%B0HMANDAR, Erişim Tarihi: 13.05.2021.

https://sozluk.gov.tr/, Erişim tairhi:21.09.2025

https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/FOTOGRAF/90567---0155.jpg, Erişim Tarihi: 25.09.2025

https://www.siverekhaber.com/tarihi-yolculuk-siverek-p1-aid,11846.html#galeri, Erişim Tarihi: 25.09.2025

Lokman TAY

Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nden mezun oldu (2008). Yüksek lisans derecesini Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim dalından (2010), doktora derecesini Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim dalından aldı (2015). Erciyes Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı (2009), Doçentlik unvanını Türk İslam Sanatları alanında aldı (2020). Kırşehir Camileri ve Kırşehir Türbeleri olmak üzere iki kitabı yayımlandı. Halen Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi bölümünde görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları Türk Kültürü, Türk İslam Sanatları, Halk Mimarisi, Konukseverlik ve Konaklama Mekânlarıdır.